

ЗАБУТІ ІМЕНА УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ: ШЛЯХЕТСЬКА РОДИНА ЄЛО-МАЛИНСЬКИХ

Історія шляхетської родини Єло-Малинських у XVI-XVII ст. не викликала поки-що помітного інтересу у вітчизняних істориків. Окремі згадки та сюжети, присвячені цій родині, зустрічалися переважно у краєзнавчій та геральдичній літературі – без ширших узагальнень про роль і місце Єло-Малинських у суспільно-політичному та релігійному житті Волині. Це пояснюється традиційною увагою українських істориків литовсько-польської доби до харизматичних постатей цієї епохи, передусім князів Острозьких, в тіні яких губиться інша українська або «руська» шляхта, передусім та, яка не була пов'язана з цим потужним кланом клієнтарними або ідеологічними зв'язками. Втім, не вся українська шляхта Волині перебувала в орбіті впливу «некоронованих королів Русі». Помітна її частина інакше, ніж князі Острозькі, розуміла майбутнє Русі (України) і проводила власну політику в цьому напрямку. Ця категорія українського нобілітету лишилася забутою не в останню чергу тому, що її погляди не вкладаються у звиклі нам схеми «патріотичного» прочитання власної історії. На нашу думку, незалежно від того, чи подобаються нам погляди «руської» шляхти, яка лишилася поза впливом Острога, чи ні, ми маємо пам'ятати, що це все-таки частина українського соціуму, яку не можна ігнорувати. Відкинувши її як «зрадливу», «пропольську», «католицько-уніатську», ми тим самим обкрадемо власну історію, де з'являться уже не «білі плями», а справжні «чорні діри». Сподіваємося, що наша стаття стане скромним внеском у процес відтворення української історії у всій її багатогранності та суперечливості.

ПОХОДЖЕННЯ РОДУ

У вітчизняній та зарубіжній історичній науці встановилася версія про походження волинської родини Єло-Малинських від пана Оліфера, якого 1446 р. князь Свидригайло наділив в Луцькому повіті маєтками Глухи та Стаї¹. Автентичність цього документу ніколи не піддавалася сумніву, але з нашої точки зору ця версія є помилковою. Справа в тому, що ніяких доказів про наявність прямих родинних стосунків між Оліфером та Єло-Малинськими поки що не виявлено. Натомість документи родинного архіву Єло-Малинських (зберігається у фондах Державного архіву Волинської області та Острозького державного історико-культурного заповідника), а також актовий матеріал Луцького гродського суду дозволяють інакше представити походження цього визначного шляхетського роду.

Згідно з реконструйованим у XVII ст. генеалогічним деревом родом Глуських, яка зберігається в острозькій частині архіву Єло-Малинських², останнім носієм прізвища Глуський був Григорій, згаданий востаннє 1510 р. як брацлавський підстароста³. Далі

спадкоємцями Глух стають жінки роду: дочка Григорія Глуського-Богуміла (в першому шлюбі за Богданом, сином київського владика; в другому – за Станіславом Медведом-Залеським) і його онука Богдана Богданівна (заміжня за Стефаном Достоевським). У 1567 р. Богуміла Медвідь (уроджена Глуська) продала Михайлу Єло-Малинському частину своєї родинної маєтності, а перед 1585 роком вдова по Михайлу Богдана Овдотя Єло-Малинська купила ще частку Глух у Богдани Достоевської⁴. Відтоді поселення Глухи належали роду Єло-Малинських. В подальшому один із синів Михайла – Василь Єло-Малинський – 1590 р. домігся королівського привілею на обсадження міста і відтоді колишнє село перейменовується на Новий Малин⁵. Отже, Новомалин (колишні Глухи) відомий у XVII-XVIII ст. як родове помістя Єло-Малинських придбане цією родиною порівняно пізно і назване на честь первісного родового маєтку Малин. Таким чином, Олефіра слід вважати родоначальником роду Глуських, але аж ніяк не Єло-Малинських.

Генеалогію Єловичів – прямих предків Єло-Малинських – документально починають перші носії цього прізвища – Гринко (Гринько) і Єско (Єсько), які згадуються між 1464 і 1488 роками⁶. Ні про їхні сім'ї, а тим більше про батьків інформації не лишилося. За документом 1465 р. старший брат Гринько продав свою, відділену від Єсьчиної, частку села Долотче на Острозчині князеві Іванові Василевичу Острозькому. Як свідки брати неодноразово ставлять свої підписи на актах купівлі-продажу нерухомості в Луцькому повіті, в якому, ймовірно, проживали. В пізніший час до нащадків Гринька чи Єська можна віднести п'ять носіїв прізвища Єлович, які 1528 р. вписалися до реєстру русько-литовського війська: Федір, Юхно з сином Андрієм, Дашко, Грицько⁷. У єдиного з них – Грицька, після імені відсутнє прізвище Єлович, натомість проставлено власницьке топографічне іменування – Букоємський (власник с.Букойма). Згаданий у цьому реєстрі Андрій Юхнович Єлович (він же Куневський) належав до молодшого покоління і був племінником Федорові, Дашкові і, можливо, Григорієві.

Відомо, що Дашко Єлович мав дочку Уляну та двох синів – Михайла і Сокола. Уляна Дашківна вийшла заміж за князя Василя Івановича Велицького, представника згодом здібнілої та вигаслої князівської родини⁸. У середині 1570-х рр. Мартин Велицький, син Василя та Уляни, відпродав дядькам по матері свій дідичний маєток Велицьк, який відтоді, разом з іншими ближніми поселеннями, на кілька століть переходить до родини Єло-Малинських⁹. Власне, сини Дашка – Михайло і Сокол першими почали дописувати до свого прізвища приставку «Малинські». А це означає, що ще до середини XVI ст. поселенням Малин уже володіли два або навіть три покоління роду.

РОДИННІ МАЄТКИ ЄЛО-МАЛИНСЬКИХ

Отже, нам достеменно відомо, що у 40-50-ті роки XVII ст. спадковим маєтком родоначальника сім'ї Єло-Малинських – Михайла – був Малин. Є відомості, що, починаючи з 40-х років, він поступово розширював свої володіння шляхом купівлі нерухомості. 1543 р. Михайло разом з молодшим братом Соколом купив у Свищовських «на вічність» пляц в Луцькому окольному замку і фільварок на передмісті. В описях Луцького замку 1545 та 1552 рр. згадуються городні, які частково утримувалися Єло-Малинськими. Травнем 1555 р. датується скарга Михайла Єловича Малинського про

збіглого підданого, яка дає можливість виявити ще один його родовий маєток – Вербоє, який перебував у власності Єло-Малинських як мінімум до початку XVIII ст. Через 9 років (1564 р.) пан Михайло уже отримав привілей на локацію містечка у цьому маєтку¹⁰. Протягом 1567-85 рр. він та його дружина по частинах викупили маєток Глухи, 1570 р. ним було придбано маєток Богданівка¹¹, а 1572 р. як маєток Єло-Малинського згадується с.Надчиці¹².

В числі нащадків Михайла Єло-Малинського, які, перейнявши батьківський спадок, зберегли та примножили родинні маєтки, були троє його синів.

Перший із них – Матвій – у 1573-1589 рр. згадується власником 7 сіл та маєтків: Турянка, Вербоє, Богданівка, Тур'є, Білгородка, Стовпець та Столиці¹³. Ці володіння на початку XVII ст. збільшені шляхом шлюбного контракту – його дружина Маруша Боговитинівна додала до їх спільних маєтків (очевидно, в якості посагу) Шумськ та Круголець¹⁴.

Другий син – Остафій – у 1585-1609 рр. володів 11 маєтками: Дерн, Малин, Пелжа, Ставище, Тростянець, Борбин, Водиради, Вилбичі, Мощаниця, Дубище та Заболоть.¹⁵ Він виявився дуже енергійним та дбайливим господарем, провадив операції зі значними сумами грошей, підтримував ділові контакти з впливовими представниками волинського нобілітету. Крім власних маєтків, Остафій з 1597 р. тримав у посесії від князя Юрія Михайловича Чорторийського ще 8 сіл у Чорторийській волості в заклад за позичені йому гроші в розмірі 13 тис. злотих¹⁶.

Третій син – Василь – на початку XVII ст. зосередив в своїх руках 10 сіл та маєтків: Велицьк, Сільце, Кухарі (Тростянець), Радовичі, частину села Літин, а також Глуську волость – містечко Глухи (Новий Малин), села Старі Глухи, Болотковці, Івачкови (Івачків) та частину села Лехів (Ляхів)¹⁷. Як і його брат Остафій, Василь Єло-Малинський вкладав значні ресурси для розвитку свого господарства. Так, 1590 р. він добився для Глух королівського привілею на осадження міста й відтоді колишнє село перейменовується на Новий Малин¹⁸.

Черговий перерозподіл маєтків в родині Єло-Малинських стався після смерті згаданого вище Василя Єло-Малинського, який не мав дітей. Незадовго до смерті він дав розпорядження поділити свої володіння між братом (єпископом Остафієм-Євгенієм) та племінником (Данилом Єло-Малинським). 9 червня 1619 р. до актових книг Луцького земського суду було внесено дільчий лист, згідно з яким по смерті Василя Єло-Малинського його брат – єпископ Євгеній – отримав села з дворами Велицьк, Сільце, Кухарі (Тростянець), Радовичі, частину села Літин та острів Накорню. Данило Єло-Малинський отримав Глуську волость – містечко Глухи (Новомалин), села Старі Глухи, Болотковці, Івачкови (Івачків) та частину села Лехів (Ляхів)¹⁹.

Втім єпископ ненадовго пережив свого брата († восени 1620 р.), після чого його маєтності перейшли до сина – Миколая Єло-Малинського. Останній відзначився енергійністю в господарчій діяльності, хоча не всі свої плани встиг реалізувати. Так, 1618 р. Миколай Єло-Малинський отримав королівський привілей на локацію міста Стохота, але задум здійснити не зміг, хоча плани мав великі. З тексту привілею довідаємося, що він мів намір фундувати костел і церкву, збудувати ратушу, воскобійню, лазню, мати вагу, постригальню, ятки, крамниці, шинки²⁰. Натомість свою господарчу енергію Миколай Єло-Малинський цілком реалізував, заснувавши містечко Янів, або Яновку, яка пізніше стає центром волості у володінні його вдови Христини, княгині Вишневецької²¹. Успішним господарем був також двоюрідний брат Миколая – Данило

Єло-Малинський. Про це свідчать його торгівельні зв'язки з польськими ринками, куди він 1634 р. відправляв на продаж волів та рибу із власних ставів²².

20-ті роки XVII ст. – період найвищої економічної могутності цієї родини, представленої на той час двома лініями – Малинською та Глуською (Новомалинською). Втім, того ж, 1629 р. маєткова ситуація в родині помітно погіршилася. В квітні помер Миколай Єло-Малинський, лишивши дружину та 6 неповнолітніх дітей. Очевидно, великі фінансові затрати на реалізацію фундацій покійного чоловіка (про це мова буде нижче), а також необхідність значних видатків, пов'язаних з вихованням дітей, змусили Христину Вишневецьку (Малинську) частково розпродати маєтки свого покійного чоловіка. В липні 1629 р. князь Ольбрихт-Станіслав Радзивілл придбав за 22,5 тис. злотих 6 маєтків зі спадку Єло-Малинського – Водиради, Дерно, Мощаниця, Ставки, Дубище та Литви (Заріччя)²³.

Але навіть після цього продажу загальний земельний фонд родини виглядав доволі значним. Згідно з переписом 1629 р. нащадки Миколая Єло-Малинського (Малинська лінія) володіли двома волостями – Янівською та Малинською, в яких нараховувалося 16 населених пунктів, а також с. Мишів у Володимирському повіті, які разом склали 771 дим²⁴. Його родич – Данило Єло-Малинський (Глуська або Новомалинська лінія) – зосередив в своїх руках три волості – Шумську, Вербську та Глуську (Новомалинську), в яких розміщувалося 17 населених пунктів з 880 димами²⁵.

Господарська діяльність Єло-Малинських (попри наявність розлогих володінь) ускладнювалася суперечками з сусідами за межі маєтків. Звичайно, взаємні напади та локальні зіткнення озброєних загонів гайдуків та шляхетських слуг на спірних територіях – досить поширене явище в той час. Але у випадку з Єло-Малинськими ситуація погіршувалася двома обставинами. По-перше, через відсутність чіткого розмежування земель вони пересварилися мало не з усіма сусідами. По-друге, цими сусідами були могутні волинські магнати, сперечатися з якими було дуже важко.

Так, уже в кінці XVI ст. серйозно зіпсовано стосунки Василя Єло-Малинського з князем Костянтином Острозьким та Луцькою капітулою одночасно. Справа дійшла до того, що непримиренний борець за православ'я князь Острозький та його антагоніст – уніатський єпископ Терлецький – забули на деякий час свої ідейні суперечки і, об'єднавши озброєні загони слуг та гайдуків, напали 1600 р. на Глуську (Новомалинську) волость Василя Єло-Малинського та погромили її²⁶. Справа про спустошення Глуської (Новомалинської) волості розглядалася у 1604-1607 рр. в Люблінському трибуналі, причому князь Острозький звинувачувався у захопленні глуських ґрунтів, вирубці дерева у місцевій пущі та захопленні збіжжя на глуських полях²⁷. Справа ця була тимчасово врегульована лише по смерті князя Костянтина Острозького у 1609-1610 рр., коли його син Януш Острозький та Василій Єло-Малинський досягли згоди і розмежували маєтки²⁸.

Остаточо «глухівський конфлікт» так і не був розв'язаний. Нашадки фігурантів цієї справи – Данило Єло-Малинський та князь Владислав-Домінік Заславський – у 30-х роках XVII ст. відновили суперечки за глуські ґрунти. Князь Заславський оспорував у Єло-Малинського права на Болотковський маєток та на сіножаті в урочищі Бужани²⁹, причому робив це як у судах, так і шляхом збройних нападів на землі Глуської волості³⁰. Проблема ця так і не була розв'язана до середини XVII ст.

Не краще склалися у Данила Єло-Малинського і стосунки з сусідами з боку Шумської волості. Як уже згадувалося, Шумськ увійшов до складу володінь Єло-Малинських шляхом шлюбного контракту – це був посаг дружини Матвія Єло-Ма-

линської – Маруші Боговитиної. Вона принесла в свою нову сім'ю не тільки маєтки, але і проблеми, пов'язані з правом власності на них. 1622 р. Данило Єло-Малинський офіційно перейняв справу своєї матері з князями Корибутами-Збараськими про захоплення ними шумської пущі, незаконного заснування на його землі нових поселень та господарчих об'єктів³¹. Як і у випадку з Глуською волостю, ситуація навколо Шумська не вичерпалася судовими процесами та дрібними сутичками на спірних землях. З серпня по жовтень 1637 р. озброєні загони князя Януша Корибут-Вишневецького провели кілька спустошливих нападів на Шумську волость Данила Єло-Малинського, в результаті яких вони тривалий час не давали ніяких прибутків власнику³². Та й пан Данило не лишався в боргу. Лишилися згадки про напади його озброєних загонів на землі Вишневецьких, коли Єло-Малинський, виловивши князівських слуг, причетних до нападів на свої землі, карав їх без зайвої судової тяганини – просто вішав³³.

Таким чином, Єло-Малинські належали до числа шляхетських родин, які в означений історичний період в цілому успішно та динамічно розвивали своє господарство. На відміну від багатьох представників волинського нобілітету, які доручали клопоти по управлінню маєтками євреям-орендарям, Єло-Малинські особисто займалися розвитком свого господарства і, попри конфлікти з сусідами за право володіння маєтками, досягли у цій сфері діяльності помітного прогресу. Особливих успіхів досяг Остафій Єло-Малинський (з 1607 р. єпископ Луцький) який, крім своїх власних маєтків, утримував в посесії цілу волость князя Юрія Чарторийського, а також проводив великі фінансові операції та успішно торгував великими партіями хліба у Гданську. Водночас Єло-Малинські лишалися типовими представниками свого часу і суспільного стану. Боротьба за право власності велася не тільки «*prawem*» – в судах, але і «*lewem*» – набігами на спірні землі, які іноді супроводжувалися жорстокими розправами зі своїми конкурентами.

ЄЛО-МАЛИНСЬКІ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ВОЛИНИ ТА НА СЛУЖБІ У РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Про роль Єло-Малинських у суспільно-політичному житті Волині та Речі Посполитої авторитетно заявила шляхта, що зібралася на сеймик у Луцьку в грудні 1622 р. Пропонуючи королю відзначити одного із представників родини – Данила, волинське панство відзначало, крім його власних послуг державі, заслуги його предків, які «...не на домашньому ложі, а на ложі безсмертної слави для вітчизни милої поклали своє здоров'я...»³⁴.

Крім безсмертної слави на полі бою (про що мова буде іти далі) члени родини Єло-Малинських відзначилися тим, що займали відповідальні посади в системі державного управління та носили почесні титули, що свідчило про їх вплив та авторитет в суспільстві. Так, у другій половині XVI ст. обов'язки королівського маршалка виконував Михайло Єло-Малинський (згадується у 1569-1571 р.),³⁵ він же був луцьким війтом. Ще за життя пан Михайло заставив війтівство своїм синам Матвію і Остафію, які тримали цей уряд практично до кін. XVI ст. Титул луцького мечника у другій половині XVI ст. носив Миколай Єло-Малинський³⁶. Луцьким гродським суддею у другій половині XVI – на початку XVII ст. був Остафій Єло-Малинський, він же 1590 р. згадується як підстароста луцький³⁷. Ян та Матвій Єло-Малинські були королівсь-

кими секретарями³⁸. На серпневому сеймику 1607 р. функції маршалка виконував Ян Єло-Малинський³⁹. Крім того, представники родини часто виконували важливі суспільно-політичні доручення: обиралися депутатами на Люблінський трибунал та послами на сейм від Волинського воєводства. В їх числі Костянтин, Василій, Матвій, Ян та Микола Єло-Малинські⁴⁰, а підстароста луцький Остафій 1589 р. обирався в числі депутатів від Волині для редакції Литовського статуту.⁴¹

Серед усієї родини Єло-Малинських, ряд представників якої зробили успішну кар'єру в Речі Посполитій, яскраво виділялася особа пана Данила Єло-Малинського, відомого військового діяча. Ймовірно, початок його суспільно-політичної та військової кар'єри слід шукати в подіях Хотинської війни 1621 р., в якій він взяв діяльну участь. Учасник тих подій польський історик Якуб Собеський у своєму творі про Хотинську війну свідчив, що починалася вона для Речі Посполитої у край несприятливих обставинах, в числі яких було небажання шляхти брати в ній участь. Серед нечисленних представників нобілітету, які виконали свій обов'язок перед батьківщиною і прибули зі своїми підрозділами до війська, був також Данило Єло-Малинський⁴². На згаданому вище грудневому 1622 р. сеймику волинська шляхта, відзначаючи його заслуги у Хотинській війні, зазначала, що він виступив у турецький похід з немалою кількістю достойних жовнірів під своєю короґвою, витративши на утримання цього бойового відділу власні кошти. Ймовірно, в боях під Хотином Єло-Малинський зазнав поранень, про що свідчать наступні слова з постанови волинського сеймику: «І там все втративши, – засвідчує далі волинська шляхта, – та здоров'я своє значно зіпсувавши, ледве не пішки додому повернувся»⁴³.

Невідомо, чи отримав тоді заохочення від короля та Речі Посполитої Данило Єло-Малинський. Знаємо лише, що справжнє визнання його заслуг перед державою прийшло пізніше. 28 червня 1628 р. король Сигізмунд III видав лист, в якому відзначив вагомі послуги Єло-Малинського перед країною. Згадав про його участь у хотинському поході, куди він вирушив на чолі сотні вершників, споряджених за власний кошт. Підкреслив король також його сумлінну службу в ранзі ротмістра під час недавньої пруської експедиції (мається на увазі війна Польщі зі Швецією, яка точилася за землі Прибалтики). Взявши до уваги вищевикладене, Сигізмунд III урочисто повідомив обивателів Волинського воєводства про підвищення Данила Єло-Малинського до гідності волинського хорунжого⁴⁴.

Очевидно, отримавши хорунженство волинське, Єло-Малинський починає активніше брати участь у політичному житті Волині та Речі Посполитої. Так, його підпис знаходимо під каптуровою постановою від 3 червня 1632 р., а в листопаді цього ж р. він уже значився у списку волинської шляхти, що була присутня на виборчму сеймі у Варшаві⁴⁵.

Однак не політика, а військова служба лишалася пріоритетною для Єло-Малинського. Згадана вище війна зі Швецією у Прибалтиці була другою за рахунком в житті волинського хорунжого, але не останньою. На початку 30-х років він взяв участь у війні Польщі проти Росії, відомої в історії під назвою «Смоленської». Цей висновок робимо з двох відомих нам документів. Перший з них (реєстр гусарської короґви хорунжого волинського, повітового ротмістра Волинського воєводства Данила Єло-Малинського) був внесений до актових книг Луцького гродського суду 29 грудня 1634 р. – незадовго після закінчення російсько-польської війни. Серед бійців короґви згадуються шляхтичі відомих на Волині родів – Семашків, Гулевичів, Сенют та ін⁴⁶. Про участь у «Смоленській війні» Данила Єло-Малинського свідчить також чергова

постанова волинського сеймику на ім'я короля від 1646 р. із закликом відзначити заслуги Єло-Малинського перед державою. Саме тут до відомих нам бойових заслуг волинського хорунжого (боротьби з турками, татарами і шведами) згадується також участь у «woynach moskiewskich». Шляхта звертає увагу на те, що пан Єло-Малинський, захищаючи цілісність країни, отримав вогнепальні поранення, але досі не має гідної винагороди за свої ратні подвиги. З огляду на це волинське панство просило короля дати дозвіл волинському хорунжому звести млини на річці Горинь – для покращення його матеріального стану⁴⁷.

Король хоч і з запізненням, але все-таки високо оцінив заслуги Данила Єло-Малинського, який в результаті отримав більше, ніж млини на Горині. Незабаром він отримав привілей на каштелянство белзьке (1649 року), і це стало піком його військової та політичної кар'єри. Слід зазначити, що посада каштеляна автоматично давала місце в сенаті, і таким чином Єло-Малинський був введений до складу політичної еліти Речі Посполитої. Якихось певних даних про діяльність Єло-Малинського в якості сенатора виявити поки що не вдалося. Посаду белзького каштеляна він обіймав в часи наймасштабнішої – четвертої по рахунку – війни, в якій брав участь. Це була Визвольна війна українського народу під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. Ясна річ, що сенатор-магнат який все життя вірно служив королю та Речі Посполитій, не міг поділяти ідеали козацької революції. До того ж, восени 1648 р. козацькі загони заволоділи його родовими помістями на Волині. Місто Шумськ було розорено, а фундовані Єло-Малинським уніатська церква та римо-католицький костел – зруйновані⁴⁸. Зрозуміло, що жодних симпатій до козацтва він не міг мати, і в числі інших українців, які з політичних чи релігійних мотивів не сприйняли Визвольну війну, залишився на боці польсько-литовської держави.

Нам невідомо точно, як і в яких битвах проявив себе Єло-Малинський у ці драматичні для України роки. Сам він у тестаменті від 1656 р. згадує про своє бойове минуле, в тому числі і про події останньої козацької війни. Існують дані, які свідчать про його участь у знаменитій битві під Берестечком 1651 р., в якій він брав участь на чолі власного віськового відділу⁴⁹. Але це був уже закат військової та політичної кар'єри Єло-Малинського. Чотири війни, які він виніс на своїх плечах, підірвали його здоров'я. Не пізніше осені 1656 р. Данило Єло-Малинський повертається до своїх спустошених маєтків на Волині, які знаходилися біля самої межі козацької держави. Незважаючи на постійну військову небезпеку, він намагався відновити зруйноване господарство та відбудувати церкву і костел в Шумську. Проте складне політичне становище на Волині та фінансові проблеми не дали йому можливість підняти з руїн храми та родові маєтки.

Отже, представники родини Єло-Малинських у зазначений історичний період належали до числа суспільно активної частини волинського нобілітету. Це проявилось у займанні ними важливих посад, участі в розробці державного законодавства, участі у роботі сеймів, а також у військовій службі. Особливими успіхами у військових походах відзначився Данило Єло-Малинський, який протягом життя пройшов дорогами чотирьох воєн, дочекавшись високої оцінки своїх заслуг як з боку волинського нобілітету, так і короля. Очевидно, саме тоді народилася родинна легенда про походження Єло-Малинських від Олександра Македонського.

ЄЛО-МАЛИНСЬКІ У СУСПІЛЬНО-РЕЛІГІЙНОМУ ЖИТТІ ВОЛИНИ

Єло-Малинські – українська шляхетська родина, яка у другій половині XVI ст. в переважній своїй більшості дотримувалися православ'я, хоча, як буде видно далі, тоді ж спостерігалися перші конверсії до римо-католицизму. Очевидно, вони жваво цікавилися проблемами Української Церкви, оскільки події, пов'язані з проголошенням церковної унії в Бресті, знайшли в середовищі цієї родини жвавий відгук. Передусім, слід зазначити, що деякі представники роду Єло-Малинських незабаром після пам'ятних подій у жовтні 1596 р. виступили на захист Православної Церкви. Причому їх діяльність для сучасників була настільки суттєвою, що навіть автор «Синопису» вважав за необхідне відзначити внесок цієї родини у справу боротьби з уніатами. Так, під 1596 роком у цьому творі в числі шляхти, яка склала протест проти унії, згадується Матвій Єло-Малинський⁵⁰. Інша представниця родини – Тетяна Єло-Малинська – під 1601 роком згадується в числі членів Львівського православного братства⁵¹. Королівський секретар Ян Єло-Малинський 1607 р. скріплював своїм підписом дві інструкції волинської шляхти послам на сейм, в яких вимагалось ліквідувати унію⁵². В числі добровольців Православної Церкви пізнішого періоду – початку 30-х років XVII ст. – згадується також волинський хорунжий Данило Єло-Малинський. Останній разом з волинським чашником Лаврентієм Древинським, придбавши землю в Кременці, дав фундацію на заснування православної Богоявленської церкви, а також монастиря і шпиталю при ній. 1636 р. фундація була підтверджена митрополитом Київським Петром Могилою⁵³.

В цілому слід зазначити, що підтримка Православної Церкви родиною Єло-Малинських була досить помітною в кінці XVI – на початку XVII ст., але в подальшому вона стала носити явно епізодичний характер.

Єло-Малинські належали до магнатських сімей Волині, представники яких в кінці XVI – першій половині XVII ст. діяльно підтримали Уніатську Церкву. Причому на захист унії вони виступили уже незадовго після Брестського собору. 1598 р. 40 представників волинського нобілітету склали заяву на ім'я короля і сенату, в якому дали згоду на унію та новий календар, а також висловили вдячність діячам об'єднання. В числі підписантів заяви знаходимо ім'я Миколая Єло-Малинського, римо-католика за віросповіданням⁵⁴. Встановлено, що в парафіях його маєтностей була введена унія за правом патронату⁵⁵. Ширших відомостей про роль Миколая Єло-Малинського в суспільно-релігійному житті Уніатської Церкви поки-що не виявлено.

Значно помітніший та яскравіший слід в історії унії залишив їх родич – луцький гродський писар Остафій Єло-Малинський. Вперше він виходить на сцену суспільно-релігійної боротьби між православними та уніатами (на боці останніх) 1603 р., коли в числі 60 представників волинського нобілітету підписав Люблінську заяву, яка за змістом не відрізнялася від Луцької відозви 1598 р.⁵⁶. Вдруге (тепер уже надовго) пан Остафій Єло-Малинський вийшов на арену суспільно-релігійної боротьби через чотири роки, і пов'язано це було із заміщенням вакантної єпископської кафедри у Луцьку.

Отже 21 травня 1607 р. помер Луцький єпископ Кирило Терлецький. Причини його смерті нам невідомі, тому ми з певністю не можемо сказати, наскільки його смерть була очікувана на Волині. Знаємо, що буквально напередодні своєї кончини він ще

встиг висвятити кілька дияконів на попів у кафедральному соборі св.Івана Богослова – можливо, до останніх днів він був достатньо дієздатним⁵⁷. Уже 30 травня 1607 р. (на дев'ятий день по смерті владика Терлецького!) Остафій Єло-Малинський, який якраз перебував у Варшаві, отримав від короля Сигізмунда III привілей на Луцьку кафедру⁵⁸.

Час, коли помер єпископ Кирило Терлецький, був дуже важким для Уніатської Церкви. У 1606-1608 рр. Польща була охоплена повстанням шляхти, відомого в історії як «Рокош Зебржидовського». Воно викликане невдоволенням частини шляхетського суспільства внутрішньою політикою короля Сигізмунда III, причому релігійний чинник грав у цих подіях не останню роль. Православна шляхта, яка на першому етапі грала в повстанні активну роль, у своїх вимогах рішуче домогалася усунення з кафедр уніатського митрополита і єпископів, що вело, по суті, до ліквідації унії в польсько-литовській державі. Очевидно, король не бажав втягувати себе у важкі політичні переговори з рокошанами щодо долі Луцької кафедри і поспішив дати привілей на неї Єло-Малинському – уніату. Але, реакція православних не забарилася. Уже 2 червня князь Андрій Козика від імені депутатів Волинського воєводства виступив з протестом проти цього надання⁵⁹. Єло-Малинського це не зупинило – 5 червня 1607 р. він склав на руки митрополита Іпатія Потія архієрейську присягу⁶⁰.

Тим часом номіната-єпископа чекали на Волині серйозні проблеми. Передусім, слід було добитися передачі під його контроль єпархії разом з її маєтками. А оскільки по смерті владика Терлецького усе рухоме та нерухоме майно Луцької кафедри опинилося в руках його родичів – Яроша Терлецького та Івана Велятицького – король 7 червня 1607 р. видав до згаданих осіб лист з вимогою видати церковне майно новому єпископу⁶¹.

Введення у володіння маєтками Луцької єпископії Остафія Єло-Малинського відбувалося з 30 червня по 5 липня 1607 р.⁶². Уважне опрацювання звіту возного про цю подію привело нас до висновку, що владіці Остафію було передано не всі володіння єпархії. В загальному списку сіл, які він прийняв в ті дні, бракувало маєтків Жабче, Губін і Колодязі – про них у звіті не сказано ні слова. Інші маєтки – Коршовець та Водиради – відмовилися передати єпископу особи, що на певному праві володіли ними⁶³. Як свідчать документи, три неназвані у звіті села возний та єпископ оминули не випадково. Їх щойно по смерті Кирила Терлецького прибрав до рук давній приятель Єло-Малинського – князь Юрій Михайлович Чарторийський. Чи сталося це в порозумінні з паном Остафієм, чи ні – невідомо. Можемо стверджувати лише, що відповідальність за незаконне володіння князем церковними землями єпископ чомусь повністю переклав на членів Луцької капітули, яких і покликав до суду. Справа про церковні маєтки між єпископом, шляхтою та капітулою тягнулася більше двох років і була остаточно залагоджена лише в січні 1610 р.⁶⁴.

Подальші події показали, що отримати привілей на владитство, скласти архієрейську присягу та обійняти владу над маєтками виявилось пану Остафію значно простіше, ніж добитися легітимізації своєї влади. На заваді цьому стояли серйозні перешкоди. Проблема полягала в тому, що Єло-Малинський не міг бути єпископом з точки зору церковного права, оскільки протягом свого світського життя він мав двох, за іншими даними – трьох, дружин. Цією обставиною вміло скористалася православна опозиція, яка за всяких обставин не бажала допустити уніатського кандидата на Луцьку єпископську кафедру. Згадана вище протестація князя Андрія Козики від 2 червня 1607 р. була лише коротким прологом того жорсткого протистояння між прихиль-

никами і противниками унії на Волині, яке спалахнуло щойно після номінації Єло-Малинського на єпископа Луцького. Питання про законність передачі йому Луцької кафедри буквально розколола вересневий 1607 р. сеймик волинської шляхти. Частина нобілітету на чолі з волинським воєводою Янушем Заславським (29 осіб) заявила про неприпустимість перебування Єло-Малинського на єпископській кафедрі, мотивуючи свою позицією тим, що це є порушенням церковних канонів, бо він досі не прийняв чернечого постригу. Інша частина депутатів сеймику на чолі з луцьким підкоморієм Яном Харлинським (35 осіб) навпаки заявила про повну довіру Єло-Малинському і виявила бажання бачити його Луцьким владикою. Обидві групи оформили свої позиції офіційними заявами і внесли їх до актових книг Луцького гродського суду⁶⁵.

У цих складних обставинах митрополит Іпатій Потій не поспішав висвячувати Єло-Малинського на єпископа, очікуючи схвалення цієї кандидатури Апостольським Престолом. Та й ставлення його до пана Остафія було явно неоднозначним. Виявлені істориками Листи митрополита не дають нам можливості точно уявити, як справу Єло-Малинського митрополит прокоментував у своїх листах до Риму. Перше відоме послання, в якому Іпатій Потій згадав про номіната на Луцьку кафедру, датується 15 червня 1607 р. – за 10 днів після складання ним архієрейської присяги. Адресовано воно Папі Павлу V. На початку листа митрополит пише про великий тиск та переслідування, яке він зазнає з боку шляхти, що повстала проти церковного об'єднання, виражаючи тривогу за майбутнє унії. Потій покладає надії на заснування семінарії, згадуючи при цьому ситуацію, яка склалася навколо Луцької єпархії: «Звідти (з семінарії – авт.) повинні вийти гідні робітники, щоб не довелося в майбутньому шукати виправдання двоє та троєженству, як сталося нині у справі вакантної Луцької русинської єпископії.⁶⁶» З цієї побіжної згадки можна зрозуміти, що митрополит був далеко не в захваті від кандидатури Єло-Малинського на владика Луцького і, ймовірно, дав згоду на його номінацію лише з огляду на відсутність в даний момент достойнішої кандидатури.

Проблема троєженства номінованого владика призвела до затяжної дискусії про доцільність його посвяти, яка зав'язалася між митрополитом Потієм, представниками Апостольського Престолу та державними мужами Речі Посполитої. Тривала вона до весни 1609 р. Головним противником передачі єпархії Єло-Малинському був один із найвпливовіших державних діячів та магнатів польсько-литовської держави, каштелян краківський князь Януш Острозький. У своєму листі до нунція Сімонетто від 26 липня 1608 р. він підтвердив свою прихильність унії і дав високу оцінку митрополиту Іпатію Потію. Водночас, щодо кандидатури Єло-Малинського краківський каштелян висловився дуже різко, заявивши, що останній не гідний отримати свячення, бо своїм неморальним життям розпалив до себе ненависть серед народу. Князь не шкодував дошкульних виразів на адресу єпископа-номіната, підкреслюючи темні сторони його характеру. У його версії Єло-Малинський постає людиною підступною, мало не безбожником, троєженцем, вбивцею, розпусником, фальсифікатором публічних актів та ін⁶⁷. В подібному тоні заперечує Януш Острозький проти цієї кандидатури також у листі до митрополита Іпатія Потія від 23 серпня 1608 р.. Нагадавши згадані вище перешкоди до його свячень, посилаючись на XI канон Сардинського синоду, він вкотре підкреслив негативну поставу до нього суспільства Волинського краю: «Шляхта майже з усього воєводства однодушно протестує проти нього, бо про нечестивість та про злодійства цієї людини є найясніші свідчення»⁶⁸.

Варто зазначити, що князь рекомендував митрополиту не висвячувати Єло-Малинського і висунути іншого, достойнішого кандидата. На це Іпатій Потій піти не міг,

хоч явно не був його гарячим прихильником. Представлення нового кандидата на Луцьке владичтво незворотно вело за собою уневаження королівського привілею від 30 травня 1607 р., а це в свою чергу призвело б до нового туру поєдинку між уніатами і православними в боротьбі за Луцьку кафедру. Результат його в умовах нестабільної політичної ситуації, яка була тоді в Речі Посполитій, був непередбачуваний, тому митрополит не міг дозволити собі йти на такий ризик.

Невідомо, наскільки щирим був князь Януш Острозький у своїх турботах про моральність майбутнього Луцького владики. Нам видається, що рішучим чинником у цьому конфлікті виступали маєткові суперечності між князями Острозькими та панами Єло-Малинськими, які виховали у представників обох родин взаємну антипатію. Нагадаємо, що саме в ці роки ще не був вичерпаний давній конфлікт між князем Янушем Острозьким та братом іменованого владики – Василем Єло-Малинським – за глуські ґрунти. Зрозуміло, що Остафій Єло-Малинський, як недавній луцький гродський суддя, цілком міг протегувати справи свого брата в несприятливому для Острозьких напрямі.

Не вірив у щирість краківського каштеляна також митрополит Іпатій Потій. Втомлений лекціями князя з канонічного права та його настійливими рекомендаціями висунути іншого кандидата на єпископа Луцького, він у своєму листі до нунція Франциска Симонетто від 8 вересня 1608 р. писав: «Нещодавно отримав лист від ясно-вельможного пана каштеляна краківського, в якому він нічого іншого не домагається, як лише того, щоб я утримався від посвяти Малинського. В іншому разі погрожує не тільки руку відвести від підтримки святої унії, але також відверто заявити про свою ворожість до неї⁶⁹». Митрополит Іпатій Потій був людиною, з якою не можна було розмовляти мовою ультиматумів – навіть таким впливовим можновладцем, як князь Януш Острозький. Переконавшись у неможливості досягнення компромісу, Потій невдовзі після написання цього листа нарешті висвятив Остафія на єпископа Луцького. Останній, прийнявши свячення, взяв собі нове духовне ім'я – Євгеній.

Документи, які б могли висвітити пастирську діяльність єпископа Євгенія Єло-Малинського, виявити поки-що не вдалося. Ймовірно, він не відзначився особливими успіхами у цій сфері. До цього висновку нас підводить промовистий факт: владика Євгеній був єдиним єпископом з числа уніатської ієрархії, про якого не лишив біографічної довідки перший літописець історії Об'єднаної Церкви холмський єпископ Яків Суша у своєму творі «De laboribus unitorum». Очевидно, 13-річне управління Луцько-Острозькою єпархією цим єпископом не мало якихось яскравих подій, тому за 44 роки після його смерті владику Євгенія просто забули. Хоча, актовий матеріал повітових судів Волинського воєводства дав нам можливість значною мірою заповнити цю прогалину в історії унії на Волині.

Передусім хотілося б звернути увагу на те, що стосунки єпископа Єло-Малинського зі своїми потенційними конкурентами в боротьбі за душі – православними – були неоднозначними. Відомо, наприклад, що він не тільки не відновив фактично програну справу свого попередника (Кирила Терлецького) з православним архімандритом Гедеоном Балабаном за право володіння Жидичинським монастирем, але навіть підтримував з ним дружні відносини. Так, восени 1614 р. владика Євгеній видавав заміж свою племінницю – Анну Пилявську за пана Федора Воронича. Весілля відбувалося у єпископському маєтку Рожищі. Список почесних гостей з боку нареченого відкривало ім'я о.Гедеона Балабана – архімандрита жидичинського. У нас нема сумніву, що

він не тільки був присутнім на вінчанні, яке проходило в місцевій уніатській церкві, але також сидів за одним столом з єпископом Євгенієм під час весільного бенкету⁷⁰.

Втім ця застольна ідилія зовсім не означала, що єпископ Єло-Малинський не мав конфліктів з православними. Так, справжнім «головним болем» Луцького владика були стосунки з одним із лідерів православної опозиції на Волині – паном Андрієм Гулевичем. Суть конфлікту полягала у суперечці за право патронату над церквою св.Дмитра у Луцькому замку та володінням маєтком Коршовець, який їй належав. Представники родини Гулевичів стверджували, що цей храм підняв з руїн їх предок – єпископ Феодосій Гулевич, – і вважали цю церкву своєю родовою усипальницею. Іншої точки зору дотримувався владика Євгеній, який вважав, що цей храм разом з маєтком здавна був під патронатом Луцьких єпископів, і зазіхання на нього Гулевичів є незаконне. Ситуація навколо цього храму ускладнювалася двома обставинами.

По-перше, внаслідок занепаду православної церкви храм св.Дмитра перебував у руках осіб, які або не турбувалися збереженням документів до його історії, або свідомо їх приховували. Відомо, що у другій половині XVI ст. церквою володіли луцькі міщани Дем'яновичі, а близько 1587 р. його, разом з маєтком Коршовець, захопив війський володимирський Василій Гулевич – батько Андрія Гулевича. Спроби єпископа Євгенія Єло-Малинського 1610-12 рр. довести в суді факт існування документів, які доводять право патронату луцької кафедри над церквою св.Дмитра і переховуються родиною Дем'яновичів, зазнали невдачі⁷¹. Як наслідок, владика Євгеній так і не зміг вирішити цю справу на користь Луцької єпископії.

По-друге, конфлікт навколо дмитріївської церкви мав не тільки правовий, але і релігійний аспект. Василь Гулевич, а потім і його син Андрій, дотримувалися православ'я, тому аж до заснування в Луцьку братської церкви храм св.Дмитра залишався єдиною православною парафією в місті. І хоча владика Євгеній, намагаючись повернути під свою владу цю церкву, наголошував на правових підставах своїх домагань і не акцентував уваги на конфесійному аспекті цієї проблеми, релігійна сторона конфлікту врешті-решт вирвалася на поверхню.

Андрій Гулевич (як власне і інші представники православної шляхти) за посередництвом духовенства, що перебувало під його патронатом, вів активну антиунійну діяльність, в тому числі серед міщан Луцька. Його священники відкрито працювали серед віруючих уніатських парафій, намагаючись переконати їх залишити об'єднання і повернутися до православ'я. Подібна діяльність не могла не призвести до конфлікту. 19 серпня 1615 р. троє православних священників (серед яких був і пресвітер церкви св. Дмитра у Луцьку о. Михайло) освячували елей у приватному помешканні луцької міщанки Матвієвої Лецукович, яка належала до уніатської парафії при церкві св. Михайла. Дізнавшись про це, члени уніатської капітули у супроводі возного завітали до її дому і зажадали від православних отців пояснень – на яких підставах вони виконують треби у вірних інших парафій? Пресвітери не розгубилися і відповіли з граничною відвертістю: «Ми прийшли позискати загиблих і зичимо собі не тільки ваших парафіян, але й вас самих позискати». І додали багатозначно: «А ви того нам заборонити не можете і не забороните, але ледве чи самі у своїй шкурі залишитися»⁷². Це був відвертий виклик, тому не дивно, що владика Євгеній зреагував жорстко: 9 вересня 1615 р. він у супроводі озброєного загону вдерся до церкви св. Дмитра. Власноручно на очах прихожан єпископ побив присутнього там православного священника о.Мойсея, після чого виніс із храму антимінси⁷³.

Вдруге владика Єло-Малинський зіткнувся зі зростаючим опором православної шляхетської опозиції в кінці 1619 – на початку 1620 років, коли її представники отримали дозвіл від короля заснувати у Луцьку братство і монастир. Але на той час єпископ уже доживав останній рік свого життя, був старою і ймовірно – хворою людиною. Гучні протестації проти порушення православними релігійного миру і стабільності подавала від імені Луцького єпископа капітула, оскільки останній уже ймовірно не міг дієво захищати інтереси своєї Церкви в судах.

Брак даних про пастирську діяльність Луцького владика наводить на думку, що він не дуже обтяжував себе обов'язками єпископа. Відомо, що в його часи кафедральна церква потребувала ремонту, але владика Євгеній не дуже тим переймався. Він часто проживав за межами єпископської столиці – у церковному містечку Рожищах або у своїх родових маєтках і, ймовірно, вів напівсвітський спосіб життя, жваво займався господарством. Незадовго до смерті (в серпні 1620 р.) він дав розрахунок своєму слугі Яну Ємеловському, якого дякував за вірну службу. Останній протягом 13 років (1607-1620 рр.) вів його господарчі справи, найважливішою з яких був сплав хліба по Бугу і Віслі до Гданська⁷⁴.

Помер єпископ Євгеній Єло-Малинський восени (найвірогідніше – в жовтні) 1620 р. Тестамент його відшукати поки що не вдалося, тому досі лишається невідомими багато обставин його особистого, релігійного та суспільного життя.

На наш погляд, владика Єло-Малинський не випадково лишився обділений увагою істориків Церкви. Прийнявши Луцьку єпископську кафедру в драматичні для Української Церкви часи, він залишився типовим представником шляхетського соціуму XVI ст. – епохи, яка невблаганно пішла в минуле. Людина, енергійна в бізнесі, він і в сані єпископа не зрадив своєму основному покликанню. Будучи переконаним уніатом, він водночас не зміг (або не хотів) діяльно поширювати унію на Волині, лишаючись типовим для XVI ст. споживачем «духовних хлібів» найбагатшої в Київській митрополії єпархії. Не дивно тому, що на фоні його сучасників – молодого покоління енергійних уніатських єпископів василіанського вишколу – єпископ Євгеній виглядав невиразно і дуже скоро був забутий.

Крім владика Євгенія, Уніатська Церква отримала ще одного видатного представника родини Єло-Малинських, який лишив помітний слід в історії. Мова йде про Данила Єло-Малинського, який відзначився на службі Речі Посполитій та Православної Церкві. Обставини та мотиви його навернення в унію лишаються досі невиясненими. Натомість відомо, що практичні заходи на підтримку об'єднання він та його дружина Гальшка Вільгорська зробили 18 вересня 1637 р. Того дня ними була складена фундація на заснування уніатського монастиря оо.василіан при церкві Св.Трійці у місті Шумську. Рішення це було прийняте в погодженні з митрополитом Йосифом Рутським, ймовірно, під час його останньої візитації Волині кінця 1636 – початку 1637 рр. Фундатори взяли на себе обов'язок перебудувати дерев'яну церкву Св.Трійці в муровану та подали монастир ченцеві-василіанинові о.Йосафату Бокію. Про обдарування монастиря маєтностями у фундації не йшлося – про це її автори обіцяли написати в окремому інвентарі, який поки що розшукати не вдалося. Цікаво, що згадана фундація надавала настоятелю Шумського монастиря – архімандриту Йосафату – широкі повноваження, які явно не узгоджувалися з церковним правом. Данило Єло-Малинський доручив йому контроль над усіма пресвітерами в своїх шумських маєтностях з обов'язком їх духовного виховання. В разі необхідності шумський архімандрит отримував право при порозумінні з фундаторами усувати негідних священників парафій та подавати

нових⁷⁵. Таким чином, фундувавши монастир і надавши його настоятелю прерогативи протопопа, Данило Єло-Малинський фактично проголосив унію за правом патронату у своїх діличних маєтках.

Втім поширення унії у володіннях Єло-Малинського проходило непросто. Як відомо, пан Данило мав суперечки за межі володінь зі своїми сусідами, що час від часу призводило до локальних зіткнень загонів озброєних слуг на спірних територіях. Незадовго після запрошення ченців-василіан до Шумська спалахнув черговий конфлікт між Данилом Єло-Малинським та князем Яремою Вишневецьким. З серпня по жовтень 1637 р. озброєні загони останнього провели кілька спустошливих нападів на шумські маєтності. При цьому слуги та гайдуки князя, які сповідували православ'я, не тільки пограбували володіння Єло-Малинського, але також вирішили з'ясувати стосунки з уніатами. В результаті ченця Бачинського було побито обухами, погрози про розправу отримав також настоятель о.Йосафат Бокій. Це дало підстави Данилові Єло-Малинському заявити, що слуги князя не тільки спустошили його села та розігнали підданих, але також «розмножили дносоти святої церкви нисчат»⁷⁶.

Будівництво Шумського монастиря також йшло повільно. 1644 р. його новий настоятель – ігумен о. Митрофан Смотрицький – подав скаргу на Криштофа Вільгорського (родича Данила Єло-Малинського з боку дружини) про непоставку каміння для будівництва монастиря, хоча необхідну для цього суму – 100 злотих – він отримав ще 1643 р. Мав шумський ігумен також інші претензії до пана Вільгорського. Останній 1643 р. незаконно привласнив начиння з церкви с.Боложівка «шумської дієцезії», що і стало предметом розгляду Кременецького земського суду восени 1644 р.⁷⁷.

Слід зазначити, що до початку Визвольної війни під проводом гетьмана Богдана Хмельницького Данило Єло-Малинський так і не встиг завершити виконання обов'язків, пов'язаних з будівництвом Шумського монастиря. А в часи воєнних лихоліть, під час яких Волинь стала одним з найголовніших театрів бойових дій, про це не могло бути і мови. Як уже зазначалося вище, під час цієї війни Єло-Малинський опинився серед українців, які стали на бік Речі Посполитої та не прийняли ідеалів козацької революції. Він лишався переконаним уніатом, так що навіть перший літописець Об'єднаної Церкви єпископ Яків Суша вважав за необхідне пригадати про нього на сторінках свого твору «De laboribus unitorum». У розділі «De rebus unionis sub bellum cosaticum», згадуючи про вигнання Сильвестром Косовим уніатських ченців з Люблінського монастиря, Суша засвідчив, що сенатор-уніат Данило Єло-Малинський 1,5 роки надавав їм притулок у своєму домі⁷⁸.

Останні фундації Данило Єло-Малинський зробив незадовго до смерті. Не пізніше осені 1656 р. він повернувся до своїх розорених волинських маєтків, дарма що в країні було неспокійно, а його володіння розміщувалися біля самого кордону козацької держави. Тут, у своєму діличному маєтку Новомалин, пан Данило 13 жовтня 1656 р. склав тестамент, в якому підбив підсумки свого життя. В ньому він стверджував, що все життя був уніатом, як і його предки. Про часи, коли він підтримував разом з Лаврентієм Древинським православне братство в Кременці, Данило Єло-Малинський, очевидно, не хотів пригадувати. Своє тіло заповів тимчасово поховати у Бистрицькому костелі з тим, щоб із часом перепоховати у Шумській церкві, яка так і не була на той час змурована. Власне, на будівництво цього храму (при якому тоді продовжував діяти монастир уніатських ченців-василіан) він заповів 4 тис. злотих. Ще 8 тис. злотих каштелян белзький записав на утримання шумських василіан, доручивши їм щоденно молитися за упокій його душі. Наступні 8 тис. злотих він заповів на користь шумських

оо. францискан, доручивши за ці гроші звести костел і поклавши на них аналогічні зобов'язання, що і на оо. василіан. Не забув Єло-Малинський і храм свого тимчасового спочинку – Бистрицький костел отримував 6,8 тис. злотих⁷⁹. Але реалізувати цю фундацію через неспокійні часи козацьких воєн ні він, ні його нащадки так і не змогли.

Отже, участь Єло-Малинських у суспільно-релігійному житті Уніатської Церкви Волині кінця XVI – першої половини XVII ст. була дуже вагомою. Двоє її впливових представників – Остафій та Данило – надали їй діяльну підтримку політичними заходами, релігійною та фундаторською діяльністю. Водночас на прикладі цієї родини простежуються складні та суперечливі процеси, характерні для внутрішнього життя Уніатської Церкви зазначеного періоду.

З одного боку, належність до унії щонайменше двох впливових представників роду (а також їх активна підтримка своєї конфесії) свідчать, що Об'єднана Церква знайшла своїх послідовників серед окремих представників магнатського середовища Волині. Водночас, є цілком очевидним, що унійна традиція серед Єло-Малинських протрималася лише протягом перших двох – трьох поколінь і не змогла перешкодити латинізаційним процесам в родині. Впливи польської культури та римо-католицизму у тогочасному суспільстві виявилися занадто сильними. Так, Данило Єло-Малинський хоч і визнавав себе уніатом, але в духовному плані знаходився на порубіжжі східного та західного католицизму – фундував не тільки Шумський василіанський монастир, але також францисканський костел, щедро обдаровуючи католицьке духовенство обох обрядів. Ця крихка гармонія двообрядової релігійності була характерна для вузького кола світських інтелектуалів українського нобілітету того часу, але вона не змогла пережити драматичні часи Хмельниччини, коли релігійні гасла стали політичним козирем у кривавій війні між вчорашніми співгромадянами.

Єло-Малинські залишили помітний вплив також в історії Римо-Католицької Церкви. Тестаменти та фундації представників родини дають можливість зробити висновок, що навернення деяких представників цієї родини розпочалося ще в кінці XVI ст. Відзначилися вони передусім як фундатори та жертводавці на користь костелів і кляшторів.

Першу документально засвідчену фундацію нам вдалося виявити в тестаменті Єви Єло-Малинської від 13 квітня 1607 р.. В ньому авторка визнає себе вірною Римо-Католицької Церкви і заповідає поховати своє тіло в костелі, що знаходиться в її дідичному маєтку Свойчів⁸⁰. Авторка тестаменту при цьому зазначає, що цей костел нещодавно збудував її чоловік пан Лагодовський. Саме на цей храм вона заповіла десятину від врожаю свойчівського маєтку, сіножаті на двадцять косарів, чотирьох підданих, ставок з млином, право користуватися лісовими угіддями та ін⁸¹.

Але найбільшою енергією у справі поширення католицизму на Волині відзначився інший представник цієї родини – Миколай Єло-Малинський. Його дружина – Христина Вишневецька – очевидно, повністю поділяла погляди чоловіка щодо цієї місії. Подружжя у цій справі не шкодувало ні сил, ні коштів. Свідчать про це три документи, складені в останні роки життя Миколая Єло-Малинського (помер між 18-24 квітня 1629 р.).

Перший з них – запис подружжя Єло-Малинських на користь луцьких черниць-бригідок, датований 26 липня 1624 р. Згідно з цим документом бригідки отримали в дар двір у Луцькому окольному замку⁸². Актовий матеріал, який був у нашому розпорядженні, свідчить, що в той час ціна двору в окольному замку складала бл. 2-3 тис. злотих, так що згадане дарування було досить щедрим.

Другий документ – фундація Миколая та Христини Єло-Малинських на монастир оо.бернардинів у їх маєтку Янів від 17 квітня 1629 р. Монастир обдаровувався земельними угіддями та прибутками з маєтків Миколая Єло-Малинського. Автори у фундації зауважили своє небажання, щоб містом Янів в майбутньому володіли «єретики» або «схизмати»⁸³.

Наступного дня – 18 квітня 1629 р. – Миколай Єло-Малинський, відчуваючи наближення смерті, написав тестамент, в якому визнав себе вірним Римо-Католицької Церкви та заповів поховати своє тіло у новозбудованому ним Янівському костелі оо.бернардинів. Це приводить нас до висновку, що монастир в Янові почав зводитися значно раніше. Адже на момент фундації його костел згадується як існуючий і вже міг служити усипальницею для його фундатора. Єло-Малинський дав додаткові розпорядження про матеріальне забезпечення обителі (зокрема, заповів надавати монастирю віск, вино та олію з прибутків Велицької волості), а також зобов'язав дружину і дітей звести у Янові ще один костел – дерев'яний – та надати фундацію про заснування при ньому плебанії⁸⁴. Тестамент Миколая Єло-Малинського було внесено до актових книг Луцького гродського суду 24 квітня 1629 р. Того дня він уже згадувався як покійний. Поки що не вдалося встановити, чи виконала дружина з дітьми його заповіт по зведенню костелу і плебанії в Янові.

Отримала Римо-Католицька Церква підтримку також від Данила Єло-Малинського, який за віровизнанням був уніатом. Як уже згадувалося вище, у його тестаменті від 1656 р. згадується костел оо.францисканців, який обдаровується щедрими наданнями. Висвітлюючи тему впливу римо-католицизму на членів родини Єло-Малинських, слід зазначити, що на кінець 20-х років XVII ст. повністю покатоличеною була Малинська гілка родини, представлена Миколаєм Єло-Малинським та його дітьми.

Отже, Єло-Малинські зіграли в релігійному житті Волині кінця XVI – першої половини XVII ст. важливу роль. Будучи типовими представниками шляхетського суспільства своєї епохи, вони уособили всю складність та суперечливість релігійних процесів в польсько-литовській державі взагалі, та на Волині зокрема. Єло-Малинські висунули зі свого середовища послідовників трьох християнських конфесій – православ'я, римо-католицизму та унії, які відзначалися активною життєвою позицією у питаннях захисту інтересів своєї конфесії. Проявлялася ця активність на різних рівнях – у роботі повітових сеймиків, в середовищі духовенства, діяльності Львівського братства тощо. Проте особливо яскраво релігійні симпатії Єло-Малинських проявилася у фундаторській та благодійницькій діяльності. Достатньо згадати, що протягом першої половини XVII ст. вони фундували 4 монастирі (1 православний, 1 уніатський та 2 римо-католицькі), 1 або 2 парафіяльні костели та обдарували нерухомістю Луцький монастир черниць-бригідок. Подібною благодійністю могли похвалитися лише кілька магнатських родин Волині того часу.

ВИСНОВКИ

Отже, як свідчить вищенаведений матеріал, в кінці XVI – в першій половині XVII ст. Єло-Малинські посідали важливе місце в суспільному, економічному та релігійному житті Волинського воєводства. Більшість відомих на сьогодні представників родини були задіяні в роботі сеймів, повітових сеймиків, Люблінського трибуналу, повітових судів,

перебували на відповідальних державних посадах тощо. Помітна роль в суспільному житті регіону поєднувалася з успішною господарською діяльністю: у зазначений історичний період представники родини стабільно збільшували свої володіння, засновували нові містечка, активно займалися торгівлею та великими фінансовими операціями. Успішна економічна діяльність на початку 20-х років XVII ст. ввела представників Малинської та Глухівської гілок родини в коло волинської магнатерії. Будучи типовими представниками своєї епохи та суспільного стану, Єло-Малинські уособили всю складність і суперечливість релігійних змін в Україні взагалі, та на Волині зокрема. Із середовища родини вийшли представники трьох християнських конфесій (православ'я, католицизму та унії), які брали діяльну участь у суспільно-релігійному житті Волині, підтримавши свої Церкви як у політичній боротьбі, так і щедрими фундаціями.

Кінець XVI – перша половина XVII ст. була часом піднесення та розвитку української шляхти Волині, яка ототожнювала себе з Руссю, була патріотом Речі Посполитої та належала до різних релігійних конфесій. Поєднання таких різних, з сьогоденської точки зору майже несумісних, складників національної свідомості українських аристократів відображало певний етап розвитку українського народу, його менталітету та самоусвідомлення. Історично склалося так, що вектор розвитку української ідентичності, яка мала поєднати Русь з польським патріотизмом та багатоконфесійністю, врешті-решт зайшов у глухий кут і був остаточно обтятий козацькою шаблею Хмельниччини. Проте ця епоха встигла залишити слід у нашій історії. Вона витворила напівзабуте покоління української аристократії польської політичної орієнтації, яка, крім добре відомого нам негативного досвіду (традиції протистояння та шляхетської сваволі), залишила історичний спадок, який не підлягає девальвації – відзначилася у захисті України від іноземних загарбників, а також показала яскраві приклади релігійної толеранції і благодійності. Яскраві представники цього покоління – волинські магнати Єло-Малинські, які, на нашу думку, заслужили добру пам'ять нащадків.

¹ Див. Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa, 1886. – Т. VII. – S. 264; Историко-статистическое описание церквей и приходов Волинской епархии. Сост. Н.И. Теодорович. – Т. II: Уезды Ровенский, Острожский и Дубенский. – Почаев, 1889. – С. 786; Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся. – Вінніпег, 1986. – Т. II. – С. 147; Aftanazy R. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. – Część II. Ziemia ruskie Korony. – Т. 5: Województwo Wołyńskie. – Wrocław, Warszawa, Kraków, 1994; Гречило А.Б., Терлецький Ю.П. Герби та прапори міст і сіл Рівненської області. – Київ, Львів, Рівне, 2002. – С. 49.

² Острозький державний історико-культурний заповідник, інв. № 68 III.

³ Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie, wydane przez B.Gorczaaka. – Lwów, 1890. – Т. III (1432 – 1534). – S. 66, 75.

⁴ ДАВО. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 6.

⁵ Заяць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття. – Львів, 2003. – С. 61.

⁶ Archiwum Książąt Lubartowiczów-Sanguszków w Sławucie /Przyg. Z.L.Radziwiński, P.Skobielski, B.Gorczaak. – Lwów, 1887. – Т. 1. – С. 57, 61, 68, 76, 77, 82, 85, 88.

⁷ Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie, wydane przez B.Gorczaaka. – Lwów, 1890. – Т. III (1432 – 1534). – S. 323.

⁸ Яковенко Н.М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). – К., 1993. – С. 331.

⁹ Бірюліна О. Неопубліковані рукописні джерела з родинного архіву Єло-Малинських до історії сіл Велицького ключа // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині. Матеріали XII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції.* – 24 жовтня 2003р.: Збірник наукових праць. – Ковель, 2003. – Ч.І. – С. 295-298.

¹⁰ Заяць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII ст. – Львів, 2003. – С.75, 107

¹¹ ЦДІАК України. – Ф.22. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 37-39.

¹² Селянський рух на Україні. 1569-1647 рр. – К., 1993. – С. 371.

¹³ ЦДІАК України. – Ф.22. – Оп.1. – Спр.8. – Арк.60-62.

¹⁴ На 1607 р. у Шумську, яким володіла Маруша Боговितिнова, нараховувалося 9 димів, 15 городників, 3 ремісників та 1 піп. Див.: ДАВО. – Ф.312. – Оп.1. – Спр. 7. – Арк.114.

¹⁵ Селянський рух на Україні. 1569-1647 рр. – К., 1993. – С. 424, 427, 383; Пам'ятки. – Т.3. – Вип.1. – К.,2001. – С.101; ЦДІАК України. – Ф.26. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 96зв.-98зв.

¹⁶ ЦДІАК України. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 52. – Арк. 700-710.

¹⁷ ЦДІАК України. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 160. – Арк. 1197-1197зв., 1143зв.

¹⁸ Заяць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття. – Львів, 2003. – С. 61.

¹⁹ ЦДІАК України. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 160. – Арк. 1197-1197зв., 1143зв.

²⁰ А. Заяць. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття. – Львів, 2003. – С. 65, 108.

²¹ А.Заяць. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття. – Львів, 2003. – С. 66.

²² 1634 р. Данило Єло-Малинський відправив на продаж до Любліна 15 бочок солоні риби. – ЦДІАК України. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 193. – Арк. 1066зв.-1067. 1637 р. на ярмарок міста Лукова було відправлено на продаж 140 волів. – ЦДІАК України. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 205. – Арк. 640-640зв.

²³ Лист про продаж маєтків див. ЦДІАК України. – Ф. 26. – Оп. 1. – Спр. 34. – Арк. 827 зв.-834 зв. Серед дітей Миколая Єло-Малинського згадуються сини Михайло та Домінік, а також доньки Ізабелла, Анна, Теофіла та Лівона. Див. там само. – Арк. 828 зв., 832 зв.

²⁴ В їх числі: Янівська волость – м-ко Янів, села Велицьк, Селець, Кухари, Угли, Літогоща, Підліси та Арсеновичі. Малинська волость – Малин, Уездці, Борбилін, Пелжа, Заболотні, Ставище, Велбичі, Терешків. – Див.: Баранович. О. Залюднення Волинського воеводства в першій половині XVII ст. – К., 1930 – С. 51-52, 104.

²⁵ В їх числі: Шумська волость – м-ко Шумськ, села Крогулець, Ліговище, Васьківці, Кути та Залужже. Вербська волость – Верба, Стівпець, Берег, Носовиця, Турія, Турганка та Білгорода. Глуська (Новомалинська) волость – місто Глухи (Новомалин), Ляхів, Івачків та Болотківці. – Див.: Баранович. О. Вказ. праця. – С. 51-52.

²⁶ ДАВО. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 19-19 зв.

²⁷ ДАВО. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 29-38, 43-43 зв.

²⁸ ДАВО. – Ф.312. – Оп.1. – Спр. 14. – Арк. 1-2, 76-76 зв.

²⁹ ДАВО. – Ф.312. – Оп.1. – Спр. 53. – Арк. 2-4; Спр. 49. – Арк. 2-2зв.; Спр. 46. – Арк. 2.

³⁰ Так, 6 липня 1632 р. острозький староста Микола Новицький з відома князя напав на ґрунти та сіножаті міста Глухи та с.Болотковець силами 200 татар та підданих Острозького ключа. Нападники побили вікна у Глухах, нарobili шкоди підданім, відмовилися платити жидам за випиту горілку і пиво, і насамкінець вивезли до Острога збіжжя Єло-Малинсько-го. – ДАВО. – Ф.312. – Оп.1. – Спр. 24. – Арк. 2-2зв.

³¹ ДАВО. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 8-8зв., 17-21 зв.

- ³² Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 279.
- ³³ ЦДІАК України. – Ф. 21. – Оп.1. – Спр. 74. – Арк. 51зв.-53.
- ³⁴ «... nie na łożu domowym, ale na łożu sławy nieśmiertelney dla oyczyzny miłey zdrowia sweę położyli ...» АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 146.
- ³⁵ АЮЗР. – Ч. VIII. – Т. VI. – К., 1911. – С. 320, 367, 370, 374. АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 13.
- ³⁶ ДАВО. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 26.
- ³⁷ АЮЗР. – Ч. 1. – Т. 1. – К., 1859. – С. 257.
- ³⁸ АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 81; ЦДІАК України. – Ф. 26. – Оп. 1. – Спр. 8. – Арк. 51.
- ³⁹ АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 84.
- ⁴⁰ АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 29.
- ⁴¹ АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 31-32.
- ⁴² Sobieski Jakyb. Commentariorum Chotinensis belli. – Dantisi, 1646. – P. 22.
- ⁴³ «...y tam wszitko straciwszy y zdrowia swego znacznie nadweredziwszy, ledwo nie piechotą do domu się wrtcił...» – АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 147.
- ⁴⁴ ЦДІАК України. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 160. – Арк. 1118-1118 зв.
- ⁴⁵ АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 173, 215.
- ⁴⁶ ЦДІАК України. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 192. – Арк. 1046-1046 зв.
- ⁴⁷ АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 332-333.
- ⁴⁸ Słownik geograficzny krylestwa Polskiego. – Tom XII. – Warszawa, 1892. – S. 77.
- ⁴⁹ Польський дослідник Бенедикт Гаєвський згадує, що белзький каштелян Данило Єло-Малинський 26 травня 1651 р. приєднав свою сотню жовнірів до посполитого рушення в таборі під Сокалем. Див. Benedykt Gajewski. Beresteczko. Szkice i materiały z dziejow... Sanok, 1992. – S. 62.
- ⁵⁰ АЮЗР. – Ч. 1. – Т. VII. – К., 1887. – С. 563.
- ⁵¹ Памятники, изданные киевскою комиссиею для разбора древних актов. – Т. III. – К., 1898. – С. 60.
- ⁵² АЮЗР. – Ч. II. – Т. 1. – К., 1861. – С. 81, 84.
- ⁵³ Теодорович Н.И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. – Почаев, 1893. – Т. 3. – С. 27-28; Петров М. И. Волинь. Исторические судьбы Юго-Западного края. Издано П.Н.Батюшковим. – СПб, 1888. – С. 165.
- ⁵⁴ АЮЗР. – Ч. 1. – Т. X. – К., 1904. – С. 501; Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 102-103.
- ⁵⁵ Про це свідчить інцидент між настоятелем Малинської церкви о.Іваном (уніатом) та шляхтичем Миколаєм Борейком (православним), який мав місце 1618 р. – АЮЗР. – Ч. 1. – Т. VI. – К., 1883. – С. 484-485; Довбищенко Михайло. Реалії та міфи релігійного протистояння на Волині в кінці XVI- першій половині XVII ст. // Соціум. – Випуск 2. – К., 2003. – С. 74-75.
- ⁵⁶ Colloquium Lubelskie. – Lwów, 1680. – S. 38.; Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 118.
- ⁵⁷ Про останні дні життя Кирила Терлецького згадували члени Луцької уніатської капітули у своїй протестації щодо захоплення майна єпископа одразу після його смерті. – Див.: Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 129.
- ⁵⁸ АЮЗР. – Ч. 1. – Т. VI. – К., 1883. – С. 368-370.
- ⁵⁹ АЮЗР. – Ч. 1. – Т. VI. – К., 1883. – С. 370.
- ⁶⁰ Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 128-129.
- ⁶¹ АЮЗР. – Ч. 1. – Т. VI. – К., 1883. – С. 372-373. Тим часом Луцька уніатська капітула ще до повернення з Варшави нового владики подала 15 червня 1607 р. протестацію до Луцького гродського суду. З неї дізнаємося, що пан Велятицький привласнив церковне начиння, богослужбові книги та єпархіальний архів. Не відстав від нього і Ярош Терлецький. Члени капітули

стверджували, що покійний єпископ ще до своєї смерті вивіз велику кількість церковного майна з Луцького кафедрального собору до свого маєтку Перковичі. Це майно (в тому числі давні на нові образи, «книги розмаитые старовечные», гроші та ін.) тепер незаконно привласнив пан Ярош. – Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 129-130.

⁶² У звіті возного новий єпископ іменувався «паном» та «нареченим» єпископом. Згадана обставина свідчить, що на той час він ще не прийняв свячень і приймав єпископію, ще будучи світською особою. – Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 130-132.

⁶³ Пам'ятки. – Т.3. – Вип.1. – К.,2001. – С.130-132.

⁶⁴ АЮЗР. – Ч. 1. – Т. VII. – К., 1883. – С. 396-397.; ЦДІАК України.– Ф. 26. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 105-106; Спр. 18. – Арк.250 зв.-275 зв.

⁶⁵ Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 132-134.

⁶⁶ «Inde quippe tanquam ex fonte digni operarii prodire debebant, ut non esset opus in posterum bigamiae et trigamiae dispensations quaerere, quod in praesentia accidit ex occasione episcopatus Luceoriensis Rutheni vacates». – Monumenta Ucrainae Historica. – Vol. I. – Romae, 1964. – P. 269.

⁶⁷ Monumenta Ucrainae Historica. – Vol. I. – Romae, 1964. – P. 284.

⁶⁸ «Nobilitas etiam universa, ad extremum totus fere palatinatus unamini consensus reclamat. Nam de impietate deque facinoribus istius hominis clarissima sunt testimonia». – Monumenta Ucrainae Historica. – Vol.I. – Romae,1964. – P.286.

⁶⁹ «Binas nuper accepi ab Ill.mo Domino Castellaneo Cracoviensi, quibus nihil aliud contendit quam ut a Malinscii consecratione absteineam, alioquin non solum manus amovere ab hoc sancto proposito promovendi ss.mam Unionem minatur, verum etiam hostem se manifestum fore profitetur». – Monumenta Ucrainae historica. – Vol. I. – Romae, 1964. – P. 286.

⁷⁰ Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 144-145.

⁷¹ ЦДІАК України. – Ф. 26. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 501-504; Спр. 20. – Арк. 916-917 зв.

⁷² Довбищенко Михайло. Реалії та міфи релігійного протистояння на Волині в кінці XVI-першій половині XVII ст. //Соціум. – Випуск 2. – К., 2003. – С. 69.

⁷³ Там само.; Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 145.

⁷⁴ ЦДІАК України. – Ф. 26. – Оп. 1. – Спр. 29. – Арк. 611зв.

⁷⁵ Stecki T. Wołyń pod względem statystycznym, historycznym, i archeologicznym. – Serya 2. – Lwów, 1871. – S. 428-430.

⁷⁶ Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 279.

⁷⁷ Пам'ятки. – Т. 3. – Вип. 1. – К., 2001. – С. 278-279.

⁷⁸ AOSBM. Litterae episcoporum. – Vol. II. – Romae, 1973. – P. 320.

⁷⁹ Тестамент Данила Єло-Малинського див.: Stecki T. Wołyń pod względem statystycznym, historycznym, i archeologicznym. – Serya 2. – Lwów, 1871. – S. 431-435.

⁸⁰ ЦДІАК України. – Ф. 27. – Оп.1. – Спр. 18, арк. 6зв.

⁸¹ Детальніше див.: ЦДІАК України. – Ф. 27. – Оп. 1. – Спр. 18, арк. 6зв.-8.

⁸² ЦДІАК України. – Ф.26. – Оп.1. – Спр. 31. – Арк. 360 зв.-361 зв.

⁸³ ЦДІАК України. – Ф.26. – Оп.1. – Спр. 33. – Арк.835 зв.-838.

⁸⁴ ЦДІАК України. – Ф.25. – Оп.1 – Спр.166. – Арк.487-489зв.

**Олена Бірюліна,
Михайло Довбищенко.**

Забуті імена української історії: шляхетська родина Єло-Малинських.

У статті досліджується походження, маєтки та родовід Єло-Малинських – однієї із призабутих шляхетських родин Волині. Значна увага приділена також їх участі у суспільному та релігійному житті Волині. Наведена генеалогічна таблиця роду.

**Olena Biriulina,
Mykhailo Doroshenko.**

The forgotten names of the Ukrainian history: the gentry kin of Yelo-Malyns'ki.

In the publication the origin, estates and the lineage of the Yelo-Malyns'ki, – one of the half-forgotten Volhynian gentry kin – is investigated. Also much attention is drawn to their participation in the social and religious life of Volhynia. The kin family tree table is enclosed.